

Marcus Behmer (ilustrace), Oscar Wilde: *Salome* (1908)

VÝSTAVA SOUSEDÉ V KNIZE UMOŽNÍ LISTOVAT KNIHAMÍ, ANIŽ BYSTE SE JICH DOTKLI

František Kobliha (ilustrace), Karel Bém: *Černá a zlatá* (1912)

Jak se měnila kniha s nástupem secese, symbolismu, surrealismu nebo funkcionalismu? Kdy začala být chápána jako svébytné umělecké dílo? A jak se navzájem ovlivňovaly české a německé knihy? Na to odpoví od 20. června návštěvníkům Muzea moderního umění nová výstava *Sousedé v knize | Česká a německá kniha 1. poloviny 20. století*.

„Zaměříme se na vývoj knižních úprav od počátku 20. století až do konce 2. světové války, a to v podání jak českých, tak německých umělců,“ prozrazuje autorka výstavy

Hana Bartošová s tím, že návštěvníci uvidí dvě stě padesát z třinácti set knih, které má muzeum ve sbírkách.

Největším problémem byl výběr. „Bylo to těžké rozhodování, protože většina knih má kromě zajímavé obálky, vazby nebo titulního listu také obrazový doprovod uvnitř. Přemýšleli jsme, jak to vyřešit, jak je lidem zpřístupnit, i když budou uzavřeny ve vitrínách. Nakonec se zrodil nápad na zapojení digitálních médií, a tak alespoň u některých titulů zprostředkujeme návštěvníkům vzhled do celé knihy.“

Německo a jeho vliv

Česká a německá kultura se stýkala a potýkala už od středověku a knižní produkce není výjimkou. „Je to podobné jako v ostatních – nejen uměleckých – oborech. Člověka většinou nejvíce ovlivňuje jeho bezprostřední okolí a dění v zemích, které nás obklopují. V Německu, u našeho největšího a ekonomicky nejsilnějšího souseda, byly i pro

Walter Kampmann (obálka), *Das Plakat. Zeitschrift des Vereins der Plakatfreunde e.V.* (1921)

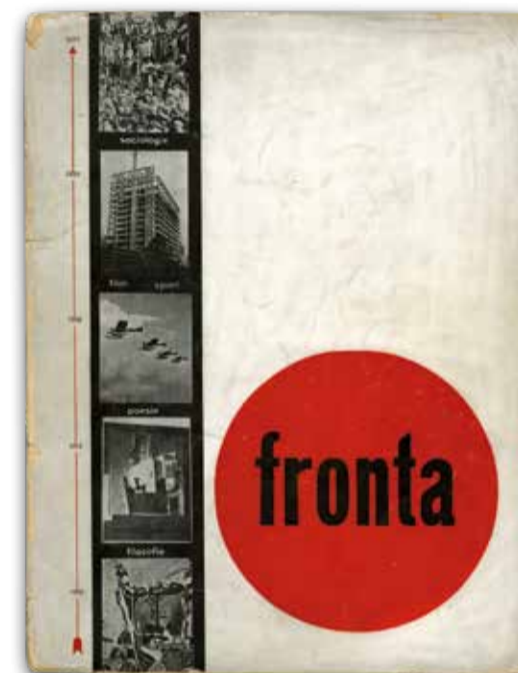
umělce větší studijní nebo pracovní možnosti,“ vysvětluje Hana Bartošová.

„Pěkně je to vidět třeba na životaběhu litoměřického rodáka Alfreda Kubina, který většinu života prožil v Německu nebo v Rakousku (Salcburk, Zell am See, Mnichov, Lipsko...). Byl členem umělecké skupiny Der blaue Reiter, ale do Čech se stále vracel nejen vystavovat, ale pravidelně jezdil na delší pobyty na Šumavu, která pro něj byla stálým zdrojem inspirace, což se odráží i v jeho knižní tvorbě.“

Nejprogresivnější umělci střední a východní Evropy totiž tvořili v Německu, kde nalézali platformy pro nové pojetí umění. Jednou z nich bylo například hnutí Bauhaus, které vychází z konstruktivismu a způsobilo revoluci v architektuře, užitém umění i v typografii. „V našem pojetí nebude podstatné, jaké české knihy vycházely v němčině a naopak. Budeme se soustředit výhradně na výtvarnou, typografickou stránku knihy, představíme jednotlivé tvůrce a obsahovou stránku zcela pomíneme,“ zdůrazňuje Bartošová.

Kniha jako umělecké dílo

Výtvarníci mají většinou blízký vztah k literatuře, a proto knihy často provázejí ilustrace autorů zvučných jmen. To ještě umocňuje

Zdeněk Rossmann (obálka), *Fronta* (1927)

skutečnost, že mezi umělci obou oborů panovaly často velmi úzké přátelské vazby.

„Například šumavský mág Josef Váchal ilustroval knihy Jakuba Demla nebo Josefa

László Moholy-Nagy (obálka), *Erwin Piscator: El teatro politico* (1930)

Šimánka, ale kromě toho mnohdy vystupuje i v roli autora textu. Váchal se věnoval knize jako celku, své knihy psal, ilustroval i vázal,“ vysvětluje Hana Bartošová.

KNiha VE SBÍRKÁCH MUZEA UMĚNÍ OLOMOUC

Sbírkové knižní fondy systematicky bude Muzeum umění Olomouc už od poloviny 90. let. Nejprve to byla Kniha 20. století zaměřená na typografii meziválečné avantgardy a pozdní poválečné moderny, dále Knihovna Otto Františka Bablera jako součást literární pozůstalosti významného olomouckého překladatele a bibliofila a konečně sbírka Autorské knihy, tedy knihy jako uměleckého, mnohdy v jediném exempláři vytvořeného díla.

Sbírkou Kniha 20. století tvoří kolekce knih, časopisů a sborníků, na jejichž úpravě se podíleli významní představitelé českého, ale i německého a ruského výtvarného umění. Jejím těžištěm je česká knižní avantgarda mezi dvěma světovými válkami, kdy byly hlavními proudy funkcionalisticky orientované knižní úpravy a konstruktivistická typografie, jedinečná tvorba Josefa Čapka i knižní typografie v duchu poetismu a surrealismu. „Na výstavě se tak objeví díla, jejichž podobu navrhovali nejznámější avantgardní tvůrčí jako například El Lisickij, Alexandr Rodčenko, László Moholy-Nagy, u nás to byli Karel Teige, Ladislav Sutnar, Jindřich Štyrský, Toyen nebo Josef Šíma,“ vyjmenovává autorka výstavy Hana Bartošová.

Časové rozpětí sbírky se postupně rozšířilo i na jejich předchůdce z počátku 20. století, kteří tvořili ve stylu secese, symbolismu, dekadence a později expresionismu a kubismu. „Tyto tendence jsou zastoupeny na výstavě knihami Vojtěcha Preissiga, Františka Bílka, Karla Hlaváčka, Františka Koblihy nebo Josefa Váchala,“ dodává autorka výstavy.

Letos je to také deset let od doby, kdy začala být kniha ústředním tématem výstav v MUO. „První z nich byla výstava rukopisných modlitebních knížek z 18. a 19. století, dále to byla přehlídka knihy v českém kubismu, následovala knižní tvorba Josefa Čapka,“ vyjmenovává Bartošová.

Velké pozornosti návštěvníků se těšila i výstava knižní tvorby ústřední osobnosti české avantgardy Karla Teigeho. „Tuto výstavu lze bez nadsázky označit za přelom v instalaci knižních výstav, neboť její autor Zbyněk Baladrán se nechal inspirovat Teigeho typografií a zcela pomínul zažitý model instalace knih ve vitrínách. Se Zbyněkem Baladránem jsme spolupracovali i při přípravě instalace Listování, na které byly představeny všechny naše knižní sbírky – Kniha 20. století, Bablerova knihovna i Autorská kniha,“ dodává.

Knižní tvorba byla pro výtvarné umělce také zcela prozaicky i vítaným zdrojem příjmů. Vydavatelství měla většinou stabilní okruh spolupracovníků z řad výtvarníků. V českém prostředí to bylo třeba nakladatelství Aventinum, které založil Otokar Štorch-Marien v roce 1919. Pracovali pro něj nejznámější umělci české meziválečné avantgardy, jako byli Josef Čapek, Jan Zrzavý, Josef Šíma, Jindřich Štyrský či Toyen. „V prostorách nakladatelství byla dokonce galerie – Aventinská mansarda, kde se ve své době konala řada klíčových výstav českého výtvarného umění,“ připomíná Bartošová. O

Sousedé v knize | Pohledy do sbírek Muzea umění Olomouc

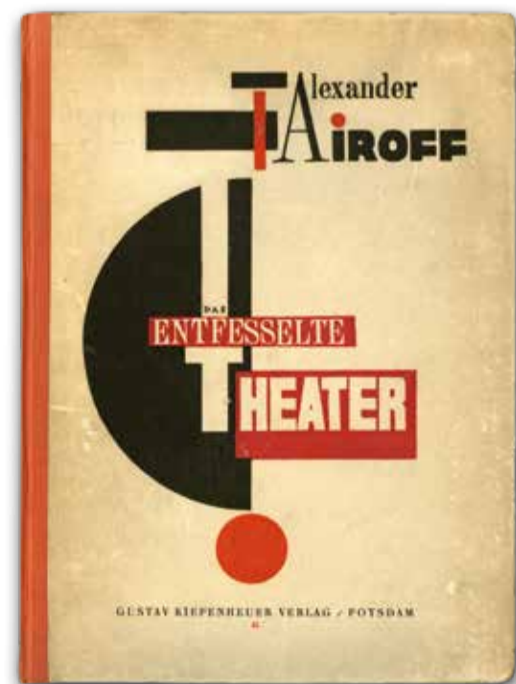
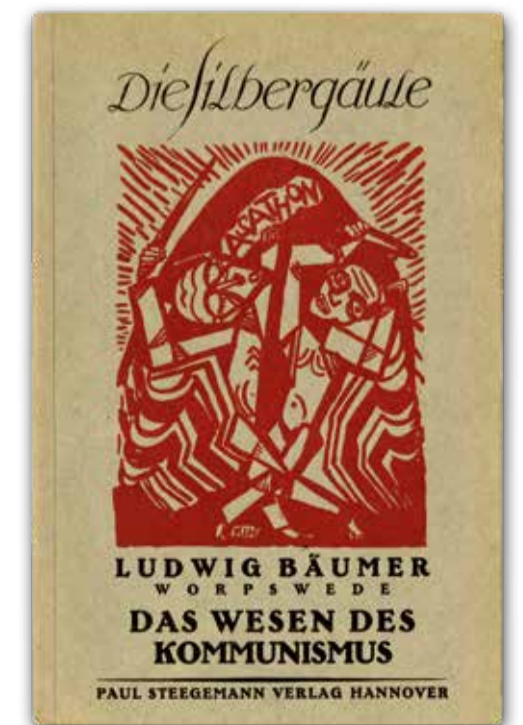
20. 6. – 13. 10. 2019

Muzeum moderního umění / Salon, Kabinet
kurátorka: Hana Bartošová

Minka Podhajská (obálka), Quido Maria Vyskočil: *Minka Podhajská*; Valerija Myslivečková (1910)

Tip autorky výstavy

„El Lisickij přispíval do nejrůznějších avantgardních časopisů články o suprematismu a konstruktivismu; společně s Hansem Arpem typograficky upravil knižní přehled moderních uměleckých směrů *Die Kunstisten*, v Berlíně vyšla v jeho úpravě Majakovského básnická sbírka *Dlja golosa*. Typografie El Lisického výborně koresponduje s moderním divadlem v knize Alexandra Tairova *Das Entfesselte Theater*. S Lisickým se v Berlíně setkává i všestranný maďarský umělec László Moholy-Nagy. Věřím, že samotná formální krása je schopna připoutat a obšťastnit člověka – je krásou moderní doby. Zpočátku publikuje v časopisu *Der Sturm*, stává se členem Bauhausu jako vedoucí kovodílny a spolupracovník Herberta Beyera, jenž vedl tiskařskou dílnu. Moholy-Nagy se ujal grafické úpravy většiny knih vydávaných Bauhausem, publikuje zde i svou práci *Od materiálu k architektuře – Von Material zu Architektur*,“ nastiňuje Hana Bartošová dění v předválečném Německu.

El Lisickij (obálka), Alexander Tairoff: *Das Entfesselte Theater* (1923)Karl Jacob Hirsch (obálka), Ludwig Bäumer: *Das Wesen des Kommunismus* (1919)